

сприяє науковій і виробничій діяльності та формує цілісну професійну особистість, яка відповідає конкурентним вимогам сьогодення.

Література:

1. Архипенко Л. М. Про деякі аспекти традиційного та інноваційного навчання писемного мовлення іноземних студентів. Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів: тези доповідей Міжнародної науковопрактичної конференції. Харків: ХНАДУ, 2016. С. 165-171
2. Архипенко, Л. М. Про особливості навчання писемного мовлення в транслінгвальному аспекті. Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів : зб. наук. ст. за матеріалами XIV Міжнародної науково-практичної конференції, 23 жовтня 2020 р. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. Харків, 2020. С. 9-13
3. Ключник В. Я. Проблеми вивчення української мови іноземними студентами. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 79. Том 1. 2021. С.154-157.

Особливості викладання наукового стилю сучасної української літературної мови іноземним здобувачам на прикладі складання анотації

Коміна М. І.

кандидат філологічних наук

старший викладач кафедри іноземних мов

Харківський національний університет мистецтв

імені І. П. Котляревського

м. Харків, Україна

e-mail: komina.hnusa@gmail.com

Відповідно до Стандарту державної мови «Українська мова як іноземна», вміння утворювати вторинні наукові тексти, зокрема реферати, повідомлення, довідково-інформаційні тексти, характерне для рівня вільного володіння мовою. Він передбачає вичерпне ознайомлення зі структурою української мови, ґрунтовне розуміння її системних зв'язків та можливість тематично необмеженого, невимушеного й вільного спілкування в різних сферах і ситуаціях із невимушеним використанням максимально можливого діапазону виражальних засобів для передавання найтонших відтінків змісту [4]. Іншими

словами, сформованість у фахівця наукового стилю мовлення є одним із показників його професійності та високої мовленнєвої компетенції. Однак освітня реальність виглядає інакше: під час навчання в українських вишах іноземні здобувачі, які оволоділи середнім рівнем української мови, активно залучаються до наукових конференцій, семінарів, а на старших курсах виконують курсові проекти, відповідно зіштовхуючись із численними труднощами під час підготовки.

Проблема викладання наукового стилю студентам-інофонам стала предметом численних досліджень (О. Єгорова, С. Калініна, С. Лазаренко, Г. Онуфрієнко, О. Радзієвська, Н. Рябова та інші). Запропоновано низку лінгвометодичних моделей, які окреслюють етапи навчання (когнітивно-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, професійно-творчий), визначають мету й завдання, характеризують елементи та компоненти змісту навчання за допомогою системи вправ (аналітико-зіставних, лексико-граматичних; аналітико-синтетичних, трансформаційних, репродуктивних тощо), визначають форми контролю результатів [2]. Проте подальшу актуальність в лінгводидактичному колі окресленої в темі статті проблеми засвідчують непоодинокі недоліки в усному та писемному науковому мовленні здобувачів. Іноземні випускники українських вишів, як правило, не мають чіткого розуміння сутності та призначення вторинних текстів, на низькому рівні володіють методами виокремлення основної інформації з першоджерела, але найбільшу проблему становить саме оформлення її у вторинний текст. Відтак, *мета нашої роботи* – проаналізувати особливості навчання наукового стилю мовлення іноземців на заняттях з української мови на прикладі складання анотації, зокрема з метою сформувати в них навички самостійного аналітико-синтетичного оброблення первинної інформації з подальшим продукуванням її вторинного відповідника.

Реалізація мети передбачає розв'язання таких *завдань*: дати визначення анотації як жанру наукової комунікації; з'ясувати основні вимоги до її

оформлення та сформувані конкретні методичні поради для самостійної роботи здобувачів над складанням анотації.

За визначенням В. Городецької, «анотація (від лат. *annotation* – примітка) – це особливий вид усної чи письмової інформації, у якій наявний перелік основних позицій повідомлення чи коротка характеристика змісту статті, рукопису, тобто максимально скорочений обсяг джерела інформації» [1, с. 672]. У будь-якій анотації зміст першоджерела не викладається, а лише презентується, а самé анотування не обмежується скороченням фізичного обсягу первинного документа. Це доволі складний, пов'язаний зі значними інтелектуальними зусиллями, процес аналітико-синтетичного опрацювання інформації, мета якого – отримання узагальненої характеристики документа, що розкриває його логічну структуру та найсуттєвіші змістові аспекти.

По-перше, необхідним є глибоке всебічне розуміння першотексту, його авторської інтерпретації, що, звичайно, напряду пов'язано з актуалізацією знань студентів-іноземців з лексикології, граматики, стилістики, адже сприйняття будь-якого іншомовного тексту передбачає певні труднощі лінгвістичного та змістового характеру [1]. По-друге, важливою є здатність правильно визначити основні структурні й семантичні елементи джерела, що підлягатимуть аналізу з метою вилучення інформації для анотації. І нарешті, цей складний розумовий процес трансформації вилучених з першоджерела семантичних вузлів вимагає високої мовної компетентності, зокрема вміння послуговуватися необхідними лексико-граматичними засобами відповідно до комунікативної мети. Подібна трансформація постає своєрідним перефразуванням тексту первісного висловлювання. На її ролі в загальній системі підготовки до написання анотації наголошувала К. Шевелько, стверджуючи, що жодне поняття, жодне судження не можна зрозуміти, якщо, хоча б потенційно, не можна перефразувати засобами мови, якою читач активно послуговується [5].

Серед основних вимог до оформлення анотації іноземними здобувачами можна виокремити такі: обмежений обсяг, ясність і точність інформації про первинний текст, логічність її оформлення, лаконічність у поєднанні з конкретністю викладу змісту першоджерела, відсутність оцінки, відповідність чинним нормам української мови. Складність процесу написання анотації засвідчує значна кількість помилок, яких припускаються студенти-інофони. За словами Г. Онуфрієнко, найпоширенішими серед них є подібність анотації до конспекту, змістова та лексична надлишковість, що виникає переважно під час дублювання інформації, використання зайвих фраз, вставних слів, надто складних і заплутаних конструкцій [3]. Ще однією проблемою є відсутність часової відповідності та однотипності дієслівних форм у кількох рядках тексту. Студентам рекомендується уникати повторів, складних підрядних конструкцій, замінюючи їх простими реченнями з пасивними конструкціями, однорідними присудками, дієприслівниковими й дієприкметниковими зворотами, безособовими реченнями тощо [3].

Для кращого засвоєння матеріалу іноземному студентові необхідно не лише чітко знати загальну композицію анотації, а й добре розуміти призначення кожної її частини. Безперечно, структура анотації залежить від її виду, однак виділяють і обов'язкові компоненти, серед яких: вступна частина – вихідні дані тексту (назва, автор, місце й рік видання, структура, обсяг інформації тощо); основна (перелік основних проблем та/або висновків тексту) та завершальна (актуальність і адресат тексту) частини [6].

Доцільним вважаємо навести так звані маркери першоджерела, що стали чіткими ознаками певних семантичних аспектів. За допомогою таких слів і словосполучень інофонові буде простіше відшукати необхідну інформацію.

1) Відомості про автора:

Автор статті (монографії, брошури)...

Стаття (монографія) відомого вченого (науковця, дослідника)...

Автори посібника висококваліфіковані фахівці в галузі...

Академік... присвятив свою працю...

Автор, доктор філологічних наук, професор...

2) Жанр анотованого твору:

Видання (монографія, стаття, посібник, підручник, брошура, практикум, словник...) присвячено...

У збірник (антологію) увійшли праці з проблем...

Довідник містить...

3) Системний виклад:

У монографії всебічно проаналізовано...

Збірник – результат комплексного дослідження...

4) Новизна поданого матеріалу:

Уперше введено в науковий обіг...

Збірник присвячено маловивченій проблемі...

У монографії вперше представлено...

5) Характеристика довідкового апарату видання:

Завершується монографія післямовою... списком ілюстрацій, додатками...

Полегшить користування посібником довідковий апарат, короткий словник, допоміжні покажчики...

Автор наводить переконливі приклади... [6].

Ми цілком погоджуємося з думкою вченої Г. Онуфрієнко щодо особливої ролі алгоритмізованого анотування в підвищенні ефективності самостійної інтелектуальної праці студента [3]. Наявність чітких, однозначних методичних рекомендацій для складання анотацій значно спростить завдання здобувачеві, а відтак, стимулюватиме його до подальшої пізнавальної та наукової діяльності. Рекомендуємо такий алгоритм написання анотації (за розробками Г. Онуфрієнко, В. Городецької):

1. Ознайомтеся з бібліографічними відомостями поданого наукового тексту (назва, жанр, автор, рік і місце видання, структура, обсяг, ілюстрації тощо).

2. Прочитайте весь текст. Переконайтеся, що розумієте його загальний зміст.

3. Визначте, про що розповідається в тексті і що саме про це говориться (логічні суб'єкт і предикат).

5. Виокремте вступну, основну та заключну частини. Знайдіть необхідну інформацію за допомогою маркерів першоджерела.

6. Поступово опрацюйте зміст основної частини, відповівши на такі запитання:

- *Які проблеми висвітлено?*
- *Що констатує автор?*
- *Як описано й розв'язано поставлені проблеми?*
- *Яких висновків дійшов науковець?*

7. Запишіть анотацію, використовуючи необхідні лексико-граматичні конструкції.

9. Уважно прочитайте та відредагуйте текст анотації, зіставивши його з першоджерелом і перевіривши відповідно до чинних мовних норм української мови [6].

Підсумовуючи, зазначмо, що вміння грамотно послуговуватися засобами наукового стилю (зокрема складати анотацію) є важливою складовою мовно-комунікативної компетенції іноземних мовців, починаючи вже із середнього рівня володіння мовою. Проте значною мірою воно виходить за межі лінгводидактики та потребує широкого міждисциплінарного підходу, оскільки передусім є прикладом складного аналітико-синтетичного процесу опрацювання інформації. На наш погляд, найбільш доцільним методом формування навичок самостійного вивчення первинного наукового тексту з

подальшим продукуванням його вторинного відповідника є алгоритмізована діяльність (зокрема анотування).

Література:

1. Городецька В. А. Анотація як різновид компресії наукового тексту. *Філологічні студії. Науковий вісник КНУ : зб. наук. праць*. 2013. Вип. 9. С. 672–682.
2. Лазаренко С. В. Особливості навчання науковому стилю мовлення іноземців на заняттях з української мови. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2018. Issue 175. С. 14–16.
3. Онуфрієнко Г. С. Алгоритмізація навчального анотування фахових текстів у практиці викладання української мови як іноземної. *Теорія і викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць*. 2015. Вип. 11. С. 151–157.
4. Стандарт державної мови: українська мова як іноземна, рівні загального володіння А1–С2. 2024. 139 с.
5. Шевелько К. О. Лінгвістичні і психолінгвістичні особливості анотаційного та реферативного перекладу. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Сер. : Педагогіка та психологія. 2012. Вип. 21. С. 65–73.
6. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / 2-є вид., випр. і допов. К : Аллерта, 2011. 696 с.

Комунікативний характер аудіювання

Михайлюк Н.В.

доктор філософії, доцент.,

доцент кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації

Харківський національний економічний університет

імені Семена Кузнеця

м. Харків, Україна

e-mail:mnv_fr@ukr.net

Аудіювання – це процес сприйняття й розуміння усного мовлення. Це одна з ключових навичок в процесі вивчення іноземної мови, яка дозволяє розпізнавати слова, фрази, розуміти їхнє значення в контексті, інтонації мовця, емоційне забарвлення та приховані сенси. Аудіювання – це основа реального спілкування і воно тісно пов’язане з іншими мовними навичками. Чим краще студент розуміє мову на слух, тим легше йому будувати власні висловлювання та вдосконалювати вимову [1].